

61. Діалектика та принцип історизму в філософії Г. Гегеля.

Діалектика. Гегель сформулював також основні принципи діалектики: принцип переходу кількісних змін у якісні і, навпаки, принцип тотожності протилежностей, принцип заперечення заперечення

Із вченням Гегеля про суперечність органічно пов'язане і його розуміння заперечення заперечення. Діалектичне заперечення ("зняття") або перехід у інше як своє інше, є однією з найважливіших категорій логіки Гегеля. "Зняття" включає в себе три взаємодіючих моменти. Перший – власне заперечення, усунення, подолання. Другий – збереження того цінного, що було у заперечуваному. Третій – це "зняття", перехід на більш зрілий рівень розвитку. Своє вчення про заперечення заперечення Гегель зображав у вигляді тріади: теза – антитеза (заперечення) – синтез (заперечення заперечення).

У гегелівській діалектиці природи слід підкреслити два моменти: 1) діалектику філософського тлумачення природи; 2) діалектику самої природи.

Принцип історизму. В основі гегелівського розуміння історії лежить поняття світового духу. Гегель визначав всесвітню історію так: "Всесвітня історія є прогрес в усвідомленні свободи, прогрес, який мають пізнати в його необхідності". Прогрес свободи у Гегеля здійснюється схематично: в основі історії лежить *світовий дух* як суб'єкт, який не усвідомлюється окремими індивідами. Вони виходять у своїй діяльності не з поняття (розуміння) світового духу, а із своїх приватних індивідуальних інтересів. Жоден індивід не керується світовим духом. Дух діє підсвідоме. Кожен індивід переслідує свої власні цілі, різні інтереси. Тому часто отримуються протилежні результати. Тобто, тут існує невідповідність між цілями і результатами. Із зіткнення виникає щось єдине, яке не переслідується жодним індивідом. Це історична подія, яка є проявом світового духу. Світовий дух у Гегеля реалізує себе через діяльність окремих індивідів. Цю особливість світового духу Гегель називав "хитрістю розуму" (люди не підозрюють того, що своєю діяльністю здійснюють світову історію).

Гегель зайняв своє значне місце в історії філософії саме завдяки тому, що він зумів розташувати цей матеріал в систематичній і логічно стрункій послідовності, що склала його філософську систему. Саме після Гегеля принцип розвитку - принцип історизму стає одним з найвпливовіших принципів не лише у філософії, але і в науці в цілому (напр., в біології).

Висновок. Гегель відкрив і довів, що суперечність розуму - не слабкість його (як вважав ще Кант, розглядаючи антиномії, противоречиві ідеї розуму), а ознака потужності, сили. Бо з протиріч "витканий" весь світ.

62. Антропологічний принцип філософії Л. Фейєрбаха.

У філософії Л. Фейєрбаха постав як новатор, досить суттєво відійшовши від основного русла думок своїх попередників. Докладно вивчивши філософію Гегеля, він побачив у ній "логізовану теологію". Замислившись над причинами панування релігії у суспільній думці, Фейєрбах дійшов висновку про те, що релігія:

- втілює віковічні людські мрії та ідеали;
- змальовує досконалий світ;
- виконує функції компенсації людської немічності, недосконалості, страждання.

Звідси випливає висновок філософа: "Релігія постає як тотожний із сутністю людини погляд на сутність світу та людини. Але не людина підноситься над своїм поглядом, а погляд над нею, одухотворює та визначає її, панує над нею. Сутність і свідомість релігії вичерпується тим, що охоплює сутність людини, її свідомість та самосвідомість. У релігії немає вчасного, особливого змісту".

Якщо релігія є сутністю людини, якщо вона є свідченням людської необхідності, то, за Фейєрбахом, слід повернути людині всю повноту її життя, піднести, звеличити людину. А для того насамперед слід визнати за потрібні й необхідні всі прояви людини, або, як каже Фейєрбах, усі її сутнісні сили чи властивості: "Якими є визначальні риси істинно людського в людині? Розум, воля та серце. Досконала людина володіє силою мислення, силою волі та силою почуття". Тому слід повернутися обличчям до природи, у тому числі й передусім до природи людини: "У чому полягає мій "метод"? У тому, щоб через посередництво людини звести все надприродне до природи та через посередництво природи все надлюдське звести до людини".

Все через людину, і тому справжньою філософією може бути лише антропологія. Фейєрбах вимагає від філософії повернення до реальної людини, до реалій людини, до її дійсних проявів. Мислить, за Фейєрбахом не душа, не мозок, а людина: "У палацах мислять інакше, ніж у хатинках...". Якщо ж ми повертаємось до реальної людини, тоді істинною діалектикою стає "не монолог окремого мислителя із самим собою; це діалог між Я та Ти".

Отже, можна констатувати, що Л.Фейєрбах був чи не першим філософом, який помітив вичерпування ідейного потенціалу класичної філософії.

63. Філософія марксизму та її основні ідеї.

Марксизм, зокрема його філософське вчення, увійшов в історію як найголовніше досягнення суспільної думки другої половини XIX і першої половини XX століть. Його популярність значною мірою пояснювалася відповідністю умовам того часу, настроям революційних борців проти капіталу

Від багатьох інших філософських вчень філософія марксизму відрізняється чітким визначенням предмету дослідження: це найбільш загальні закономірності розвитку природи, суспільства та людського мислення. При цьому вона використовує знання конкретних наук.

Характерним для марксистської філософії є постановка і чітке формулювання так званого основного питання філософії. Це питання має дві сторони:

- 1) що є первинне, а що – вторинне, що існувало раніше – матерія чи свідомість;
- 2) чи спроможна людська свідомість пізнати навколишній світ, отримати об'єктивно істинне знання про нього.

Основні ідеї. Марксистська філософія є результатом теоретичного усвідомлення суперечливої капіталістичної дійсності, непримиренних суперечностей між робітниками, з одного боку, і роботодавцем (буржуазією), з іншого. Марксистська філософія є радикальним оновленням світової філософії. В чому цей радикалізм виявляється?

1. В тому, що марксистська філософія вперше стала світоглядом пригніченого класу, відображала інтереси пролетаріату. Робітничий клас знайшов у марксистській філософії свою духовну зброю. Марксистська філософія знайшла в особі робітничого класу свого матеріального носія.

2. Радикалізм марксистської філософії виявляється у визначенні самого її предмету, яким є найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства і мислення.

3. Радикалізм філософії К.Маркса виявляється у відкритті матеріалістичного розуміння історії.

4. Для марксистської філософії є визначальним відкриття основних законів розвитку суспільства (основного соціологічного закону, закону відповідності виробничих відносин характеру і рівню розвитку продуктивних сил тощо); погляд на розвиток суспільства як на природно-історичний процес.

5. В марксистській філософії, вперше, практика, як людська предметна діяльність, включена в теорію пізнання як основа, джерело і критерій істини.

64. Сутність матеріалістичного розуміння історії в марксистській філософії

К. Марксом і Ф. Енгельсом уперше було здійснене матеріалістичне пояснення історії, відповідно до якого дійсні причини історичного розвитку лежать не в сфері духу, держави, права, моралі, а в сфері реальної практичної життєдіяльності людей. Якщо у Гегеля історія представлена як процес саморозвитку і самопізнання світового духу, то в марксизмі розвиток суспільства – це природничо-історичний (тобто, той, який відбувається по об'єктивних законах) процес зміни способів виробництва або суспільно-економічних формацій. К. Маркс доходить висновку, що не держава визначає

громадянське суспільство, а навпаки, громадянське суспільство (тобто сукупність живих людських індивідуумів, їх практична діяльність) визначає державу, тобто економіка в остаточному підсумку визначає політику.

Згідно матеріалістичного розуміння історії визначальну основу суспільного буття становить матеріальне виробництво, або виробництво матеріальних благ, які кожне нове людське покоління отримує як спадок від попередніх поколінь і яке воно розвиває, з тим, щоб передати наступному поколінню.

Вчення Маркса і Енгельса (про суспільні відносини виробництва) стало ключем для наукового пояснення історично сформованого переходу від феодального (кріпосницького) суспільства до капіталістичного ладу.

Рабовласництво, кріпацтво, наймана праця вперше були зрозумілі як історично необхідні форми розвитку продуктивних сил суспільства.

Висновок. Т.ч., історичний матеріалізм вперше в історії суспільної думки пов'язує історію людства з розвитком суспільного виробництва. Маркс прямо заявляє, що історія людства "тим більше стає історією людства, чим більше зросли продуктивні сили людей, а, отже, і їх суспільні відносини". Відкриття та дослідження суспільних відносин виробництва і поклало початок матеріалістичного розуміння історії.